

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (втори състав)

16 февруари 2023 година*

„Преюдициално запитване — Конкуренция — Поправяне на вредите, причинени от практика, забранена от член 101, параграф 1 ДФЕС — Решение на Комисията, с което се установява съществуването на тайни споразумения за определяне на цените и увеличаване на брутните цени на камиони в Европейското икономическо пространство (ЕИП) — Национална гражданскопроцесуална норма, която в случай на частично уважаване на претенцията предвижда, че съдебните разноски остават в тежест на всяка от страните, освен в случаите на злоупотреба с процесуални права — Процесуална автономия на държавите членки — Принципи на ефективност и равностойност — Директива 2014/104/ЕС — Общи цели и равновесие — Член 3 — Право на обезщетение в пълен размер на претърпените вреди — Член 11, параграф 1 — Солидарна отговорност на извършителите на нарушение на конкурентното право — Член 17, параграф 1 — Възможност за определяне на вредите от национална юрисдикция — Условия — Практически невъзможно или изключително трудно определяне на размера на вредата — Член 22 — Прилагане във времето“

По дело C-312/21

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Juzgado de lo Mercantil no 3 de Valencia (търговски съд № 3 Валенсия, Испания) с акт от 10 май 2021 г., постъпил в Съда на 19 май 2021 г., в рамките на производство по дело

Tráficos Manuel Ferrer SL,

D. Ignacio

срещу

Daimler AG

СЪДЪТ (втори състав),

състоящ се от: A. Prechal, председател на състава, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (докладчик) и J. Passer, съдии,

генерален адвокат: J. Kokott,

секретар: A. Calot Escobar,

* Език на производството: испански.

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за Tráficos Manuel Ferrer SL и D. Ignacio, от Á. Zanón Reyes, abogado,
- за Daimler AG, от E. de Félix Parrondo, J. M. Macías Castaño, M. López Ridruejo и M. Pérez Carrillo, abogados, както и от C. von Köckritz и H. Weiß, Rechtsanwälte,
- за испанското правителство, от J. Rodríguez de la Rúa Puig, в качеството на представител,
- за Европейската комисия, от A. Carrillo Parra, F. Jimeno Fernández и C. Zois, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 22 септември 2022 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 101 ДФЕС, в частност във връзка с изискването за обезщетение в пълен размер на вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, както и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между две предприятия за автомобилен превоз на стоки: Tráficos Manuel Ferrer SL и D. Ignacio, от една страна, и Daimler AG, от друга страна, във връзка с иск за обезщетение за вреди, предявен от първите две предприятия, с предмет поправка на вредите, произтичащи от констатирано от Европейската комисия нарушение на член 101 ДФЕС, извършено от няколко производителя на камиони, сред които е Daimler.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Според съображение 6 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 година относно някои правила за уреждане на иски за обезщетение за вреди по националното право за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Европейския съюз в областта на конкуренцията (ОВ L 349, 2014 г., стр. 1):

„С оглед да се гарантират ефективни действия по прилагане от страна на частноправни субекти в рамките на гражданското право и ефективно прилагане от страна на публичните органи за защита на конкуренцията, се изисква взаимодействието на двата инструмента, за да се гарантира максимална ефективност на правилата за конкуренция. Необходимо е съгласувано да се уреди начинът, по който се координират двете форми на прилагане, например по отношение на правилата относно достъпа до документи, съхранявани от

органи за защита на конкуренцията. Чрез такава координация на равнището на Съюза се избягват и различията в приложимите правила, които биха застрашили правилното функциониране на вътрешния пазар“.

4 Съображение 11 от тази директива гласи:

„При липсата на уредба в правото на Съюза исковите за обезщетение за вреди се уреждат от националните правила и процедури на държавите членки. В съответствие със съдебната практика на [Съда] всяко лице може да претендира обезщетение за претърпени вреди, когато е налице причинно-следствена връзка между вредата и нарушението на конкурентното право. Всички национални правила, уреждащи упражняването на правото на обезщетение за вреди, претърпени вследствие на нарушения на член 101 или член 102 ДФЕС, включително по отношение на аспекти, които не са уредени от настоящата директива, например понятието за причинно-следствена връзка между нарушението и вредата, трябва да зачитат принципите на ефективност и равностойност. Това означава, че те не следва да се формулират или прилагат по такъв начин, че да бъде прекомерно трудно или практически невъзможно да се упражнява правото на обезщетение, гарантирано с ДФЕС, или по по-неблагоприятен начин в сравнение с правилата, които уреждат подобни иски по националното право. Когато държавите членки предвиждат други условия за обезщетение в националното си право, като отговорност, адекватност или вина, те следва да могат да запазят тези условия, доколкото те са в съответствие със съдебната практика на [Съда], принципите на ефективност и равностойност и настоящата директива“.

5 Съображение 12 от въпросната директива гласи следното:

„С настоящата директива се утвърждават достиженията на правото на Съюза относно правото на обезщетение за вреди, причинени вследствие на нарушения на конкурентното право на Съюза, по-специално относно активната процесуална легитимация и определението за вреда, както е посочено в практиката на [Съда], без да се предопределя по-нататъшното развитие на това право. Всеки, който е претърпял вреда вследствие на нарушение, може да претендира за обезщетение за претърпяната загуба (*damnum emergens*), за ползите, от които това лице е било лишено (пропуснати ползи или *lucrum cessans*), заедно с натрупаните лихви, независимо от това дали в националното право тези категории са установени самостоятелно или заедно. [...]“.

6 Съображение 14 от същата директива гласи следното:

„Исковите за обезщетение за вреди при нарушения на правото на Съюза или националното конкурентно право обикновено изискват сложен фактологичен и икономически анализ. Необходимите доказателства за доказване на претенция за претърпени вреди често са в изключителното притежание на ответника или на трети лица и не са известни или достъпни в достатъчна степен за ищеца. [...]“.

7 Съображение 15 от Директива 2014/104 предвижда:

„Доказателствата са важен елемент при предявяването на иски за обезщетение за вреди при нарушения на конкурентното право на Съюза или националното конкурентно право. При все това, тъй като съдебното производство в областта на конкуренцията се

характеризира с информационна асиметрия, е целесъобразно да се гарантира, че на ищците е предоставено право да искат представянето на доказателства от значение за техните претенции, без да е необходимо да посочват конкретните доказателства. [...]“.

8 Съгласно съображение 43 от тази директива:

„Нарушенията на конкурентното право често засягат условията и цената, при които се продават стоките или услугите, и водят до надценка и други вреди за клиентите на нарушителите. [...]“.

9 Съображение 45 от посочената директива гласи:

„Въпреки това увредено лице, което докаже, че е претърпяло вреда вследствие на нарушение на конкурентното право, трябва да докаже и размера на нанесената вреда, за да получи обезщетение. Количественото определяне на вредата в делата, свързани с конкурентното право, е процес, при който се изискват много факти и може да се наложи прилагане на сложни икономически модели. Често пъти това струва скъпо и ищците се сблъскват с трудности при получаване на необходимите данни, за да обосноват своите претенции. По този начин количественото определяне на вредата в делата, свързани с конкурентното право, може да съставлява значителна пречка пред предявяването на ефективни претенции за обезщетение за вреди“.

10 Съображение 46 от същата директива гласи следното:

„При липса на правила на Съюза относно количественото определяне на вредата, причинена вследствие на нарушение на конкурентното право, националната правна система на всяка държава членка съдържа свои собствени правила за количествено определяне на вредата, а държавите членки и националните съдилища определят изискванията, които ищецът трябва да изпълни при доказването на размера на претърпяната вреда, методите, които могат да се използват за количествено определяне на размера, и последиците в случай на непълно спазване на тези изисквания. При все това изискванията на националното право, свързани с количественото определяне на вредата в дела, свързани с конкурентното право, не следва да бъдат по-неблагоприятни от изискванията, уреждащи подобни искове по националното право (принцип на равностойност), и не трябва да водят до ситуация, в която е практически невъзможно или прекомерно трудно да се упражни предвиденото в правото на Съюза, право на обезщетение (принцип на ефективност). Следва да се вземат предвид евентуалната информационна асиметрия между страните и фактът, че количественото определяне на вредата означава да се оцени как въпросният пазар би се развил при липса на нарушение. Тази оценка предполага сравнение със ситуация, която по подразбиране е хипотетична и поради това не може да се направи с абсолютна точност. Следователно е целесъобразно да се гарантира, че националните съдилища разполагат с правомощия за определяне на размера на вредата, причинена вследствие на нарушението на конкурентното право. Държавите членки следва да гарантират, че при поискване националните органи за защита на конкуренцията могат да дадат насоки относно количественото определяне. За да се осигури съгласуваност и предвидимост, Комисията следва да даде общи насоки на равнището на Съюза“.

11 Според съображение 47 от Директива 2014/104:

„С цел да се отстранят информационната асиметрия и някои трудности, свързани с количественото определяне на вредата в делата, свързани с конкурентното право, а също така да се гарантира ефективността на претенциите за обезщетение за вреди, в случай на нарушения, свързани с картел, е целесъобразно да се приеме, че това нарушение е причинило вреда, по-специално чрез оказване на въздействие върху цените. В зависимост от фактите по делото картелите водят до увеличение на цените или възпрепятстват понижението на цените, което би настъпило при липсата на картел. Тази презумпция не следва да обхваща конкретния размер на вредата. Нарушителите следва да може да оборят тази презумпция. Целесъобразно е тази оборима презумпция да бъде ограничена до картели, предвид тайния характер на картела, който увеличава информационната асиметрия и затруднява ищеца да се сдобие с доказателствата, необходими за доказване на вредата“.

12 Член 3 от тази директива, озаглавен „Право на обезщетение в пълен размер“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че всяко физическо или юридическо лице, което е претърпяло вреда, причинена от нарушение на конкурентното право, може да претендира и да получи обезщетение в пълен размер за тази вреда.

2. Обезщетението в пълен размер поставя увреденото лице в положението, в което би се намирало, ако нарушението на конкурентното право не беше извършено. Следователно то обхваща правото на обезщетение за претърпяната загуба или за пропуснатите ползи, заедно с изплащане на лихва.

3. Обезщетението в пълен размер съгласно настоящата директива не може да води до прекомерно обезщетение, независимо дали това става чрез наказателни, многократни или други видове обезщетения“.

13 Член 5 от въпросната директива, озаглавен „Представяне на доказателства“, предвижда:

„1. Държавите членки гарантират, че при производство, свързано с иск за обезщетение за вреди в Съюза, образувано по искане на ищец, който е представил мотивирано изложение, съдържащо разумно достъпни факти и доказателства, които са достатъчни да подкрепят основателността на претенцията му за претърпени вреди, националните съдилища могат да разпоредят ответникът или трето лице да представят доказателствата от значение за делото, които са под техен контрол, при условията, предвидени в настоящата глава. Освен това държавите членки гарантират, че по искане на ответника националните съдилища могат да разпоредят представяне на доказателствата от значение за делото от ищеца или трето лице.

[...]

2. Държавите членки гарантират, че националните съдилища могат да разпоредят представяне на конкретни доказателства или съответни категории от доказателства, които са посочени възможно най-точно и тясно, въз основа на разумно достъпни факти в мотивираното изложение.

3. Държавите членки гарантират, че националните съдилища ограничават представянето на доказателства до това, което е пропорционално. [...]“.

14 Член 11 от същата директива, озаглавен „Солидарна отговорност“, предвижда в параграф 1:

„Държавите членки гарантират, че предприятия, които са нарушили конкурентното право чрез общо поведение, носят солидарна отговорност за вредата, причинена с нарушението на конкурентното право, което означава, че всяко от тези предприятия дължи обезщетение за вредата в пълен размер, а увреденото лице има правото да изисква обезщетение в пълен размер от всяко от тях, докато не бъде изцяло обезщетено“.

15 Член 17 от Директива 2014/104, озаглавен „Количествено определяне на вредата“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че доказателствената тежест и степента на доказване, необходими за количественото определяне на вредата, не правят упражняването на правото на обезщетение практически невъзможно или прекомерно трудно. Държавите членки гарантират, че националните съдилища разполагат с правомощието в съответствие с националните процедури да определят размера на вредата, ако се установи, че ищецът е претърпял вреда, но е практически невъзможно или прекомерно трудно точно да се определи количествено претърпяната вреда въз основа на наличните доказателства.

2. Приема се, че нарушенията, свързани с картел, причиняват вреда. Нарушителят има право да обори тази презумпция.

3. Държавите членки гарантират, че при производство, свързано с иск за обезщетение за вреди, националният орган за защита на конкуренцията може по искане на национален съд да окаже на този национален съд съдействие във връзка с количественото определяне на вредите, ако националният орган за защита на конкуренцията счита това съдействие за целесъобразно“.

16 Съгласно член 22 от тази директива, озаглавен „Прилагане във времето“:

„1. Държавите членки гарантират, че националните мерки, които са приели [...], за да се съобразят с материалноправните разпоредби на настоящата директива, нямат обратно действие.

2. Държавите членки гарантират, че всички различни от посочените в параграф 1 национални мерки, [...] не се прилагат за искове за обезщетение за вреди, с които техните национални[...] съдилища са сезирани преди 26 декември 201[4] г.“.

Испанското право

17 Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen Directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (Кралски декрет-закон 9/2017 за транспониране на директиви на Европейския съюз в областта на финансите, търговията и здравеопазването, както и за командироването на работници) от 26 май 2017 г. (BOE № 126 от 27 май 2017 г., стр. 42820) има за цел по-специално да транспонира Директива 2014/104 в испанското право.

18 Въпросният Кралски декрет-закон 9/2017 добавя член 283 bis, буква а) към Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Закон 1/2000 за гражданското съдопроизводство) от 7 януари 2000 г. (ВОЕ № 7 от 8 януари 2000 г., стр. 575, наричан по-нататък „Гражданският процесуален кодекс“) относно представянето на доказателства в съдебни производства по иски за обезщетение за вреди, претърпени поради нарушения на конкурентното право. Съдържанието на параграф 1, първа алинея от тази разпоредба е идентично с това на член 5, параграф 1, първа алинея от Директива 2014/104.

19 Член 394 от този кодекс гласи:

„1. В исковите производства страната в първоинстанционното производство, чиито искания са отхвърлени изцяло, се осъжда да заплати съдебните разноски, освен ако съдът прецени, след като се мотивира надлежно, че делото поражда сериозни съмнения от фактическа или правна страна.

За да се прецени дали за целите на възлагането на съдебните разноски делото поражда съмнения от правна гледна точка, се взема предвид установената съдебна практика по сходни дела.

2. В случай на частично уважаване или отхвърляне на исканията всяка страна понася направените от нея съдебни разноски и половината от общите съдебни разноски, освен ако са налице основателни причини една от страните да бъде осъдена да заплати всички съдебни разноски поради злоупотреба с процесуални права.

[...]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

20 На 19 юли 2016 г. Комисията приема Решение C(2016) 4673 final относно производство по член 101 [ДФЕС] и член 53 от Споразумението за ЕИП (Дело АТ.39824 — Камиони), чието резюме е публикувано в *Официален вестник на Европейския съюз* от 6 април 2017 г. (ОВ С 108, 2017 г., стр. 6). Ответникът в главното производство е сред адресатите на това решение.

21 Във въпросното решение Комисията установява, че 15 производители на камиони, сред които ответникът в главното производство, а също Renault Trucks SAS и Iveco SpA, са участвали в картел под формата на едно-единствено продължено нарушение на член 101 ДФЕС и на член 53 от Споразумението за Европейското икономическо пространство от 2 май 1992 г. (ОВ L 1, 1994 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 53, стр. 4), свързано с тайни споразумения за ценообразуването и увеличението на brutните цени на средните и тежкотоварните камиони в Европейското икономическо пространство (ЕИП).

22 Що се отнася до ответника в главното производство, възприетият период на нарушението е от 17 януари 1997 г. до 18 януари 2011 г.

23 На 11 октомври 2019 г. ищците в главното производство предявяват иск за обезщетение за вреди срещу ответника в главното производство, основан на неправомерното поведение на последния. През периода на нарушението D. Ignacio купува камион с марка „Mercedes“,

произведен от ответника в главното производство, докато Tráficos Manuel Ferrer купува 11 камиона, пет от които с марката „Mercedes“, произведени от ответника, четири, произведени от Renault Trucks, и два — от Iveco, които притежават техническите характеристики на превозните средства, посочени в решението от 19 юли 2016 г.

- 24 Ищците в главното производство твърдят, че са претърпели вреди, изразяващи се в надценка на закупените превозни средства, поради неправомерното поведение на ответника в главното производство. За да се установи надценката, те представят експертен доклад, в който се прави извод за средна надценка на засегнатия от картела пазар в размер на 16,35 %.
- 25 Като се има предвид, че част от закупените от ищците в главното производство превозни средства не са произведени от ответника в главното производство, а от други адресати на решението от 19 юли 2016 г., на 11 август 2020 г. ответникът иска да бъде допуснато принудително встъпване в производството на Renault Trucks и Iveco, твърдейки, че ако производството се развие в отсъствието на тези производители, правото им на защита и неговото право на защита щели да бъдат нарушени. С определение от 22 септември 2020 г. запитващата юрисдикция отхвърля това искане, потвърждавайки този отказ с определение от 23 октомври 2020 г.
- 26 Ответникът в главното производство оспорва и основателността на иска, по-специално, като представя свой собствен експертен доклад.
- 27 След предварително изслушване пред запитващата юрисдикция страните в главното производство постигат съгласие, че ищците ще имат достъп до данните, взети предвид в представения от ответника експертен доклад, с двойната цел да се позволи по-задълбочена критика на данните, както и да се достигне до евентуално преформулиране на експертния доклад, представен от въпросните ищци. Достъпът е предоставен в информационна зала в офисите на ответника. На 18 март 2021 г. ищците в главното производство представят технически доклад за резултатите, получени, след като са се запознали с разглежданите данни.
- 28 След като в главното съдебно заседание пред запитващата юрисдикция са изслушани устните състезания на страните в главното производство за съответните им експертни доклади и са представили исканията си, с акт от 25 март 2021 г. тази юрисдикция решава да спре срока за постановяване на решението, и иска от страните да представят становищата си относно възможността за сезиране на Съда с преюдициално запитване. Посочените страни изпълняват това искане.
- 29 При тези обстоятелства Juzgado de lo Mercantil no 3 de Valencia (Търговски съд № 3 Валенсия, Испания) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
  - „1) Съвместима ли е с правото на увреденото лице на обезщетение в пълен размер вследствие на поведение, с което нарушава конкуренцията съгласно член 101 ДФЕС и съдебната практика по тълкуването на този член, правната уредба, предвидена в член 394.2 от [Закон за гражданското съдопроизводство], която позволява част от съдебните разноски да се възлагат на увреденото лице в зависимост от размера на недължимо платените суми като надценка, които са му възстановени вследствие на частично уважаване на претенцията му за обезщетение, което предполага наличието на

нарушение на правилата на конкуренцията и причинно-следствената връзка с възникването на вреда, която несъмнено се признава, определя по размер и предоставя като резултат от процеса?

- 2) Позволява ли правомощието за определяне на размера на вредите, с което разполага националният съд, те да бъдат количествено определяни субсидиарно и самостоятелно при установяването на информационна асиметрия или неразрешими трудности, свързани с количественото определяне, които не трябва да възпрепятстват правото на обезщетение в пълен размер на увреденото лице вследствие на антиконкурентна практика по член 101 ДФЕС и във връзка с член 47 от Хартата, включително когато увреденото лице вследствие на нарушение на правилата на конкуренцията, състоящо се във водещ до надценка картел, е имало достъп по време на процеса до данните, на които самият ответник основава своето експертно проучване, за да изключи наличието на подлежаща на обезщетяване вреда?
- 3) Позволява ли правомощието за определяне на размера на вредите, с което разполага националният съд, те да бъдат количествено определяни субсидиарно и самостоятелно при установяването на информационна асиметрия или неразрешими трудности, свързани с количественото определяне, които не трябва да възпрепятстват правото на обезщетение в пълен размер на увреденото лице вследствие на антиконкурентна практика по член 101 ДФЕС и във връзка с член 47 от Хартата, включително когато увреденото лице вследствие на нарушение на правилата на конкуренцията, състоящо се във водещ до надценка картел, насочва претенцията си за обезщетение срещу един от адресатите на административното решение [с което се установява нарушението], който е солидарно отговорен за вредите, но не е предложил на пазара придобития от увреденото лице продукт или услуга?“.

По преюдициалните въпроси

Предварителни бележки

- 30 Най-напред следва да се отбележи, че въпросите на запитващата юрисдикция не споменават Директива 2014/104, а се позовават на съдържащи се в нея понятия, като правото на обезщетение в пълен размер на вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, посочено в член 101 ДФЕС, информационната асиметрия между страните, затрудненията при определяне на размера на вредите, произтичащи от такова поведение, с които националният съд може да се сблъска, и солидарната отговорност на извършителите на въпросното поведение. Освен това в мотивите на преюдициалното запитване тази юрисдикция повдига въпроса за прилагането във времето на членове 3, 5 и 11, както и на член 17, параграф 1 от тази директива.
- 31 В това отношение следва да се припомни, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда той трябва да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени. Всъщност задача на Съда е да тълкува всички разпоредби на правото на Съюза, които са необходими на националните юрисдикции, за да се произнесат по споровете, с които са сезирани, дори тези разпоредби да не са изрично посочени във

въпросите, отправени от тези юрисдикции до Съда (решение от 7 юли 2022 г., Pensionsversicherungsanstalt (Периоди за гледане на малко дете в чужбина), C-576/20, EU:C:2022:525, т. 35 и цитираната съдебна практика).

- 32 Следователно, макар запитващата юрисдикция формално да е свела въпросите си само до тълкуването на член 101 ДФЕС, във връзка, що се отнася до втория и третия въпрос, с член 47 от Хартата, това обстоятелство не е пречка Съдът да ѝ предостави всички насоки за тълкуване на правото на Съюза, които могат да ѝ бъдат полезни за произнасяне по делото, с което тя е сезирана, независимо дали ги е посочила във въпросите си. В това отношение Съдът трябва да изведе от цялата информация, предоставена от запитващата юрисдикция, и по-специално от мотивите на акта за преюдициално запитване, разпоредбите от правото на Съюза, които изискват тълкуване предвид предмета на спора (вж. по аналогия решение от 7 юли 2022 г., Pensionsversicherungsanstalt (Периоди за гледане на малко дете в чужбина), C-576/20, EU:C:2022:525, т. 36 и цитираната съдебна практика).
- 33 По-нататък, що се отнася до повдигнатия от запитващата юрисдикция въпрос за прилагане във времето на членове 3, 5 и 11, както и на член 17, параграф 1 от Директива 2014/104, следва да се направи разграничение в зависимост от това дали в светлината на съдебната практика тези разпоредби произтичат от самия член 101 ДФЕС, в който случай те са непосредствено приложими, или произтичат единствено от тази директива, което налага да се разгледа приложимостта им във времето с оглед на член 22 от посочената директива.

По първия въпрос

- 34 Що се отнася до правото на обезщетение в пълен размер на вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, посочено в първия въпрос, следва да се припомни, че от принципа на ефективност и от правото на всеки да иска поправяне на вредите, причинени от договор или поведение, който/което може да ограничи или наруши конкуренцията, следва, че лицата, претърпели вреди, трябва да могат да претендират обезщетение не само за действителната вреда (*damnum emergens*), но и за пропуснатите ползи (*lucrum cessans*), както и изплащане на лихви (решение от 13 юли 2006 г., *Manfredi* и др., C 295/04—C 298/04, EU:C:2006:461, т. 95).
- 35 Така, като припомня в член 3, параграф 1 от Директива 2014/104 задължението на държавите членки да гарантират, че всяко физическо или юридическо лице, което е претърпяло вреда, причинена от нарушение на конкурентното право, може да претендира и да получи обезщетение в пълен размер за тази вреда, и като определя последното в член 3, параграф 2 от тази директива като право на обезщетение за претърпяната загуба и за пропуснатите ползи, заедно с изплащане на лихва, законодателят на Съюза е възнамерявал да препотвърди съществуващата съдебна практика, както става ясно от съображение 12 от въпросната директива, по начин, че националните мерки за транспониране на тези разпоредби трябва задължително да се прилагат незабавно по отношение на всички иски за обезщетение за вреди, които попадат в приложното поле на същата директива, както се потвърждава в член 22, параграф 2.
- 36 От това следва, че по същество първият въпрос се отнася до това дали правото на обезщетение в пълен размер за вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, както то е признато и определено в член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2014/104 и както произтича от член 101 ДФЕС, допуска национална гражданскопроцесуална норма като предвидената в член 394, параграф 2 от Гражданския

процесуален кодекс, по силата на която в случай на частично уважаване на претенцията съдебните разноски остават в тежест на всяка страна, като всяка от страните понася половината от общите съдебни разноски, освен в случаите на злоупотреба с процесуални права.

- 37 В това отношение, както следва от съображенията, изложени в точки 34 и 35 от настоящото решение, правото на обезщетение в пълен размер за вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, и по-специално в резултат на нарушение на член 101 ДФЕС, не се отнася до правилата за разпределяне на съдебните разноски в съдебни производства за прилагане на това право, тъй като тези правила нямат за предмет обезщетение за вредите, а определят на равнището на всяка държава членка, според собственото ѝ право, начина за разпределяне на разходите, възникнали в хода на такива производства.
- 38 Освен това законодателят на Съюза се е погрижил да изключи въпроса за съдебните разноски от приложното поле на Директива 2014/104, тъй като той е разгледан само инцидентно в нея, в член 8, параграф 2, който се отнася до санкциите в случай на отказ да се представят доказателства, или при унищожаване на доказателства и предвижда възможност националните съдилища да осъдят страната, която е виновна за отказа да се представят доказателства, или за унищожаването им, да заплати съдебните разноски.
- 39 При това положение следва да се припомни, че що се отнася до член 101 ДФЕС, се прилага практиката на Съда, съгласно която правилата, приложими относно съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които субектите черпят от правото на Съюза, не трябва да са по-неблагоприятни от правилата относно сходни съдебни производства във вътрешното право (принцип на равностойност) и не трябва да правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правния ред на Съюза (принцип на ефективност) (вж. в този смисъл решение от 28 март 2019 г., *Cogeco Communications*, C-637/17, EU:C:2019:263, т. 43 и 44).
- 40 Тъй като в случая явно не става въпрос за нарушение на принципа на равностойност, именно с оглед на принципа на ефективност следва да се разгледа дали национална гражданскопроцесуална норма — като предвидената в член 394, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс, евентуално нюансирана в практиката на испанските съдилища, според която би било възможно дадена страна да бъде осъдена да заплати съдебните разноски, когато съществува маловажна разлика между предявеното и полученото от нея в производството — прави практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правото на обезщетение в пълен размер за вреди, претърпени от антиконкурентно поведение, както е признато и определено в член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2014/104 и както произтича от член 101 ДФЕС.
- 41 В този смисъл, както следва от съображение 6 от Директива 2014/104, що се отнася до исковете за обезщетение за вреди, предявени в приложение на националните мерки за транспониране на тази директива, законодателят на Съюза се основава на констатацията, че борбата с антиконкурентното поведение по инициатива на публичноправни субекти, т.е. на Комисията и на националните органи за защита на конкуренцията, не е достатъчна, за да се осигури пълното спазване на членове 101 и 102 ДФЕС, и че е важно да се улесни възможността частноправни субекти да съдействат за постигането на тази цел (вж. в този смисъл решение от 10 ноември 2022 г., *RACCAR* и др., C-163/21, EU:C:2022:863, т. 55).

- 42 Това участие на частноправни субекти при имущественото санкциониране, а следователно и при предотвратяването на антиконкурентно поведение е още по-желателно, тъй като то може не само да поправи преките вреди, които съответното лице твърди, че е понесло, но и непреките вреди, причинени на структурата и функционирането на пазара, който не е могъл да разгърне пълната си икономическа ефективност, по-специално в полза на съответните потребители (решение от 10 ноември 2022 г., PASCAR и др., C-163/21, EU:C:2022:863, т. 56 и цитираната съдебна практика).
- 43 Именно за да постигне тази цел, след като в съображения 14, 15, 46 и 47 от Директива 2014/104 законодателят на Съюза подчертава информационната асиметрия, съществуваща между ищеца и ответника по вида искове, посочени в тази директива, и тъй като според съображение 14 от посочената директива „[н]еобходимите доказателства за доказване на претенция за претърпени вреди често са в изключителното притежание на ответника или на трети лица и не са известни или достъпни в достатъчна степен за ищеца“, той е задължил държавите членки да предвидят мерки, които позволяват на ищеца да отстрани тази асиметрия.
- 44 За тази цел Директива 2014/104, на първо място, задължава държавите членки по силата на член 5 да предоставят на тази страна правомощието при определени обстоятелства да поиска от националните съдилища да разпоредят на ответника или на трето лице да представят доказателства от значение за делото, които са под техен контрол. На второ място, въпросната директива задължава държавите при определени условия да овластят тези съдилища, когато е практически невъзможно или прекомерно трудно да се определи количествено вредата, да определят размера ѝ в съответствие с член 17, параграф 1 от тази директива, евентуално, ако съдилищата поискат, със съдействието на националния орган за защита на конкуренцията, както следва от член 17, параграф 3 от въпросната директива. На трето място, тази директива задължава държавите членки да въведат презумпции, по-специално предвидената в член 17, параграф 2 от същата директива за наличието на вреда, произтичаща от картел.
- 45 От това следва, че за разлика от Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273) — чието тълкуване е довело по-специално до постановяване на решението от 16 юли 2020 г., CaixaBank и Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (C-224/19 и C-259/19, EU:C:2020:578), посочено от запитващата юрисдикция, които потребителски договори обикновено включват една слаба страна, каквато е потребителят, който се изправя срещу една силна страна, каквато е продавачът или доставчикът на стоки или услуги, това неравноправно отношение на сила, материализирано в договорно правоотношение, намиращо пределите си по-специално в принципа на забрана на неравноправните клаузи, чиято санкция по принцип е отмяната на тези клаузи — Директива 2014/104 се отнася до искове, насочени към извъндоговорната отговорност на дадено предприятие и представляващи отношение на сила между страните по спора, което отношение поради действието на националните мерки, транспониращи всички разпоредби от тази директива, изброени в точка 44 от настоящото решение, може според начина, по който се използват така предоставените средства, по-специално от ищеца, да се окаже отново в равновесие.
- 46 Ето защо следва да се приеме, че тази съдебна практика не може да се приложи към вид спорове, характеризирани се с намеса на законодателя на Съюза, предоставящ на ищеца, първоначално ощетен, средства за възстановяване на равновесието в негова полза в

отношението на сила между него и ответника. Именно от действията на всяка от тези страни, самостоятелно преценени от сезирания със спора национален съд, зависи промяната в това отношение на сила, и по-специално от въпроса дали ищецът е използвал или не предоставените му средства, по-специално що се отнася до възможността да поиска от съда да разпорежи на ответника или на трето лице да представят доказателствата от значение за делото, които са под техен контрол, в съответствие с член 5, параграф 1, първа алинея от Директива 2014/104.

- 47 От това следва, както отбелязва генералният адвокат в точка 68 от заключението си, че що се отнася до производствата за обезщетяване на вреди, причинени от нарушения на конкурентното право, ако предявеният иска загуби частично, може разумно да му се наложи да понесе направените от него разходи или поне част от тях, както и част от общите разходи, още повече че именно настъпването на тези разходи може да му се вмени, например поради прекомерни претенции или заради начина, по който е водил производството.
- 48 Ето защо следва да се приеме, че национална гражданскопроцесуална норма като предвидената в член 394, параграф 2 от Гражданския процесуален кодекс във връзка с посочената в точка 40 от настоящото решение практика на испанските съдилища не прави практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правото на обезщетение в пълен размер на вредите, претърпени в резултат на антиконкурентно поведение, както е признато и определено в член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2014/104 и както следва от член 101 ДФЕС, така че принципът на ефективност не е нарушен.
- 49 С оглед на изложените по-горе съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 101 ДФЕС и член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2014/104 трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална гражданскопроцесуална норма, по силата на която при частично уважаване на претенцията съдебните разноски остават в тежест на всяка от страните, като всяка от тях понася половината от общите разходи, освен в случаите на злоупотреба с процесуални права.

По втория и третия въпрос

- 50 С втория и третия си въпрос, които следва да се разгледат заедно, по същество запитващата юрисдикция иска да се установи дали член 17, параграф 1 от Директива 2014/104 трябва да се тълкува в смисъл, че е допустима съдебна оценка на вредите, причинени от антиконкурентното поведение на ответника, при обстоятелства, при които, от една страна, последният е предоставил достъп на ищеца до информацията, въз основа на която той самият е изготвил експертния си доклад, за да изключи наличието на подлежаща на обезщетяване вреда, и от друга страна, претенцията за обезщетяване на вреди е насочена срещу един от адресатите на решение, с което се установява нарушение на член 101 ДФЕС, който е пуснал на пазара само част от стоките, придобити от ищеца, за които се твърди, че са надценени в резултат на това нарушение. В този смисъл тази юрисдикция поставя възможността за извършване на такава оценка в зависимост от констатирането на положение на информационна асиметрия или на непреодолими затруднения при определяне на размера на вредите.
- 51 В началото следва да се припомни, че член 17, параграф 1 от Директива 2014/104 представлява процесуална разпоредба по смисъла на член 22, параграф 2 от тази директива (решение от 22 юни 2022 г., Volvo и DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, т. 85), така че

националните мерки за транспониране на член 17, параграф 1 са приложими в съответствие с посочения член 22, параграф 2 към исковете за обезщетение за вреди, предявени след 26 декември 2014 г.

- 52 При това положение следва да се посочи, първо, че исковете за обезщетение за вреди, попадащи в приложното поле на Директива 2014/104, подобно на исковете за гражданска отговорност като цяло, целят да поправят възможно най-точно щета, след като са установени съществуването и носенето на отговорност за нея, което не изключва наличието на някои неясноти, когато националният съд се произнася, за да определи размера на обезщетението. Ето защо самото съществуване на тези неясноти, присъщи на съдебния спор за търсенето на отговорност, които на практика произтичат от сблъсъка на доводи и експертизи в рамките на устните състезания, не съответства на степента на сложност при оценяването на вредите, която се изисква, за да може да се приложи предвидената в член 17, параграф 1 от тази директива съдебна оценка.
- 53 Второ, самият текст на тази разпоредба ограничава приложното поле на съдебната оценка на вредите до положенията, в които е практически невъзможно или изключително трудно да се определят те в количествено отношение, след като съществуването им по отношение на ищеца бъде установено, което може да се дължи например на особено големи трудности при тълкуването на представените документи, що се отнася до съотношението на отражението на надценката, произтичаща от картела, върху цените на стоките, придобити от ищеца от един от участниците в картела.
- 54 Следователно понятието за информационна асиметрия, макар и в основата за приемането на член 17, параграф 1 от Директива 2014/104, както следва от точка 43 от настоящото решение, не играе роля при прилагането на тази разпоредба, противно на това, което може да се предположи от редакцията на втория и третия въпрос. В това отношение, както подчертава генералният адвокат в точка 86 от заключението си, дори когато страните са равнопоставени по отношение на наличната информация, затруднения могат да възникнат при конкретното определяне на размера на вредите.
- 55 В това отношение, на първо място, е важно да се подчертае, че припомнената в точка 41 от настоящото решение цел изисква прилагането на инструменти, които са от естество да преодолеят информационната асиметрия между страните по спора, тъй като по дефиниция извършителят на нарушението знае какво е направил и в какво евентуално е бил упрекнат, и познава доказателствата, които в такъв случай са могли да послужат на Комисията или на съответния национален орган за защита на конкуренцията, за да докаже участието му в антиконкурентно поведение, противоречащо на членове 101 ДФЕС и 102 ДФЕС, докато лицето, претърпяло вреда в резултат на това поведение, не разполага с тези доказателства (решение от 10 ноември 2022 г., PASCAR и др., C-163/21, EU:C:2022:863, т. 59)
- 56 На второ място, за да отстрани констатацията за тази информационна асиметрия, законодателят на Съюза е приел съвкупност от мерки, изброени в точка 44 от настоящото решение, за които е важно да се подчертае, че взаимодействат помежду си, тъй като необходимостта да се направи съдебна оценка на вредите, може да зависи по-специално от резултата, получен от ищеца след подаване на искане за представяне на доказателства в приложение на член 5, параграф 1, първа алинея от Директива 2014/104.

- 57 На трето място, поради ключовата роля на тази разпоредба в рамките на директивата, националният съд трябва да провери дали ищецът се е възползвал от нея, преди да направи оценка на вредите. Всъщност, в случай че практическата невъзможност да се оцени вредата, произтича от бездействието на ищеца, националният съд не следва нито да го замести, нито да запълни бездействието му.
- 58 В случая положението е различно, като се има предвид, че самият ответник, след като му е било разрешено от запитващата юрисдикция, е предоставил на ищеца данните, на които се е позовал, за да оспори експертизата на последния. В това отношение е важно да се отбележи, от една страна, че такова предоставяне на разположение може да захрани устните състезания както относно действителността, така и относно размера на вредата и следователно е от полза както за страните, които могат да уточнят, изменят или допълнят доводите си, така и за националния съд, който посредством тази експертиза, последвана от насрещна експертиза, разяснена от предоставянето на разположение на данните, на които тя се основава, разполага с доказателства, позволяващи най-напред да се установи наличието на вредата, която е претърпяна от ищеца, а след това и да се определи размерът ѝ, което може да му спести прибегването до съдебна оценка на последната. От друга страна, това предоставяне на данни на разположение, което далеч не лишава от релевантност използването на искането за представяне на доказателства, предвидено в член 5, параграф 1, първа алинея от Директива 2014/104, може, напротив, да насочи ищеца и да му предостави указания относно документи или данни, които би приел за необходимо да си набави.
- 59 Без да се засяга това евентуално въздействие на член 5, параграф 1 от тази директива върху възможността за национална юрисдикция да направи оценка на вредата по силата на член 17, параграф 1 от въпросната директива, обстоятелството — което характеризира разглежданото в главното производство положение, а именно че самият ответник, след като е получил разрешение от запитващата юрисдикция, е предоставил на разположение на ищеца данните, на които се е позовал, за да обори експертизата на последния — само по себе си не е релевантно, за да се прецени дали е допустимо националната юрисдикция да направи оценка на вредата.
- 60 Трето, страната, която предявява искане за обезщетение, основано на наличието на вреда, причинена от антиконкурентно поведение, може да отправи това искане само до един от извършителите на това поведение, тъй като според съдебната практика, както отбелязва генералният адвокат в точка 102 от заключението си, нарушение на конкурентното право по принцип води до солидарна отговорност на извършителите му (решение от 29 юли 2019 г., *Tibor-Trans*, C-451/18, EU:C:2019:635, т. 36).
- 61 Следователно член 11, параграф 1 от Директива 2014/104, доколкото предвижда такава възможност, трябва да се приеме за разпоредба, която кодифицира практиката на Съда, и поради същите причини като изложените в точка 35 от настоящото решение във връзка с член 3, параграфи 1 и 2 от тази директива е сред разпоредбите на въпросната директива, чиито национални мерки за транспониране се прилагат незабавно.
- 62 При това положение тази възможност не може да лиши страната, предявила иск за обезщетение за вреди, който попада в приложното поле на Директива 2014/104, да поиска от сезираната национална юрисдикция да разпорежи на други извършители на неправомерното поведение да представят доказателства от значение за делото при

условията и в границите, определени в член 5 от тази директива, за да може тази юрисдикция да определи наличието и размера на вредите и по този начин да избегне съдебната оценка на вредите.

- 63 Всъщност в случая други двама производители на камиони, санкционирани от Комисията в решението от 19 юли 2016 г., Renault Trucks и Iveco, са пуснали на пазара превозни средства, закупени от Tráfico Manuel Ferrer, и поради това биха могли да му представят доказателства относно надценката, дължаща се на картела, за да се определи дали и в какво съотношение надценката действително се е отразила в покупната цена на четири камиона Renault Trucks и на два камиона Iveco. В това отношение следва да се припомни, че в приложение на член 5, параграф 1, първа алинея, последно изречение от въпросната директива ответникът разполага и с възможността да поиска от тази юрисдикция да разпорежи на посочените други извършители да представят доказателства от значение за делото, което би могло да се окаже особено полезно в случай като настоящия, в който принудителното встъпване на двама от тях е било отказано от запитващата юрисдикция.
- 64 Без да се засяга това евентуално въздействие на член 5, параграф 1 от Директива 2014/104 върху възможността за национална юрисдикция да направи оценка на вредата по силата на член 17, параграф 1 от тази директива, обстоятелството — което характеризира разглежданото в главното производство положение, а именно че претенцията за обезщетение е насочена срещу един от адресатите на решение, с което се установява нарушение на член 101 ДФЕС, който е пуснал на пазара само част от стоките, придобити от ищеца, за които се твърди, че са били засегнати от надценка поради това нарушение — само по себе си не е релевантно, за да се прецени дали е допустимо националната юрисдикция да направи оценка на вредата.
- 65 Следователно с оглед на изложените по-горе съображения на втория и третия въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 1 от Директива 2014/104 трябва да се тълкува в смисъл, че нито обстоятелството, че ответникът по иск, попадащ в приложното поле на тази директива, е предоставил на разположение на ищеца данните, на които той се е позовал, за да обори експертизата на последния, нито фактът, че ищецът е отправил претенцията си само до един от извършителите на въпросното нарушение, сами по себе си са релевантни, за да се прецени дали е допустимо националните юрисдикции да направят оценка на вредата, като тази оценка предполага, от една страна, че наличието на вредата е установено, а от друга страна, че е практически невъзможно или прекомерно трудно да се определи тя точно в количествено отношение, което означава да се вземат предвид всички параметри, водещи до подобна констатация, и по-специално безрезультатността на действия като искането за представяне на доказателства, предвидено в член 5 от въпросната директива.

По съдебните разноски

- 66 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (втори състав) реши:

- 1) Член 101 ДФЕС и член 3, параграфи 1 и 2 от Директива 2014/104/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 година относно някои правила за уреждане на искове за обезщетение за вреди по националното право за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Европейския съюз в областта на конкуренцията

трябва да се тълкуват в смисъл, че:

допускат национална гражданскопроцесуална норма, по силата на която при частично уважаване на претенцията съдебните разноски остават в тежест на всяка от страните, като всяка от тях понася половината от общите разходи, освен в случаите на злоупотреба с процесуални права.

- 2) Член 17, параграф 1 от Директива 2014/104

трябва да се тълкува в смисъл, че:

нито обстоятелството, че ответникът по иск, попадащ в приложното поле на тази директива, е предоставил на разположение на ищеца данните, на които той се е позовал, за да обори експертизата на последния, нито фактът, че ищецът е отправил претенцията си само до един от извършителите на въпросното нарушение, сами по себе си са релевантни, за да се прецени дали е допустимо националните юрисдикции да направят оценка на вредата, като тази оценка предполага, от една страна, че наличието на вредата е установено, а от друга страна, че е практически невъзможно или прекомерно трудно да се определи тя точно в количествено отношение, което означава да се вземат предвид всички параметри, водещи до подобна констатация, и по-специално безрезултатността на действия като искането за представяне на доказателства, предвидено в член 5 от въпросната директива.

Подписи